

A PERBÍRÓKÉI M. KÖZ. TUDOMÁNYOS ÉS ALLAMTUDOMÁNYI KARA.

1727 10 45/12 46. sz. m.

Érk: 19 46. évi július hó 27. n.

Eltérő: _____

Dr. melléklet. Utirat: _____

Doktori értekezés.
Kocsis László hitelő
jogszigorló.

Bazamer, Bilal m., 1923. II. 20.

Год: 1946. г. 1

gépokre.

Elégisze, elfogadom!

1946. Aug. 1

Resolving for

Irt:

Hozzájárulok, előre

Kocsis Daniel Miklós

jogszigorló.

minontessel
elfogadom.

- for long time

February 1946. Julius

Handwritten signature
A. i. proclama.

A 2442

2.-

V á z l a t :

- 1./ A munkaeszközök szükségessége és azok fejlődése.
- 2./A gépek és azok szerepe a termelésben.
- 3./ A gép és a növekvő hozadékképesség.
- 4./ A géptermelés hatásai.
- 5./ A technokrácia.

Forrásmunkák felsorolása:

- 1./ Dr. Bozóky Ferenc: Közgazdaságtan .Budapest 1934.
- 2./ Navratil Akos: Közgazdaságtan, Budapest 1936.
- 3./ Navratil Akos dr.: A gazdasági élet eleni jelenségei. Budapest 1901.
- 4./ Vadnai Jenő: Közgazdaságtani alapfogalmak a mezőgazdaságban. Budapest 1935.
- 5./ Magyar Mihály: Az ember és a gép harca.Budapest
- 6./ Rudas Béla: Társadalomgazdaságtan alapelvei. Budapest,1939.
- 7./ Fr. Arkwright:A technokracia A.B.C.-je. Fordította Neményi Imre, Budapest 1934.

I.

A munkaeszközök szükségessége és azok fejlődése.

Az ember a jóságok előállításánál során hamar rájött arra, hogy pusztán közvetlen saját munkaerejével sem a földet úgy megmunkálni nem tudja, hogy az abban rejlő természeti erő az ember céljaira tökéletesen szolgáljon.

sen a rendelkezésre álló egyéb anyagot saját kezével nem módosíthatja úgy, hogy azok céljainak, szükségleteinek megfelelhessenek.

Sok esetben lehetséges a közvetlen emberi kézzel való előállítás és az ekként termelt jószág az ember szükségleteinek kielégítésére alkalmas is, ez az eljárás azonban oly nagy fáradtsággal jár, hogy a nagy erőfeszítés az elért eredménnyel egyensúlyban nem áll.

A pusztán ujjaink segítségével előállított munkatermék rendszerint oly tökéletlen technikailag, hogy szükségleteink kielégítésére rendszerint már ez okból is alig használható.

Az emberi gazdálkodás legkezdőtlégesebb korszakában az ember tapasztalat

alapján belátta, hogy keze közvetlen erejével még egy fatörzs kettévágására sem képes. Ezért valami olyan jószágot keres, mellyel a fát könnyebben szétfeszítheti. Ha egy lapos követ talál, azt addig fogja egy másik kőhöz dörzsölve csiszolni, míg a kő olyan éles lesz, hogy mint éket a fa hasadékába illesztheti, s így könnyebben repesztheti a fát kétfelé. Az ember testi erejének és keze ügyességének véges voltát az általa kigondolt eszközök alkalmazásával igyekszik kiegészíteni. Munkájánál eszközöket alkalmaz, amelyek alkalmasak arra, hogy erő kifejtésének hatékonyságát fokozzák.

Az ember a természettől nyert anyagból kézi erejével állítja elő a legkezdetlegesebb munkaeszközöket. Ezeknek

segítségével igyekszik azután azokat a jószágokat előállítani, amelyek szükségletének közvetlen kielégítésére alkalmasak. Ugyancsak a kezdetleges munkaeszközök teszik lehetővé a mind tökéletesebb és tökéletesebb munkaeszközök készítését. Ezen felismerés vezeti az embert arra, hogy előbb elkészítse azokat a munkaeszközöket, amelyek a termelés tökéletesebb voltát célszerűen biztosíthatják, és csak azután gondol azon gazdasági javak előállítására, amelyek az emberi szükségletek kielégítését közvetlenül szolgálják.

A munkaeszközök előállítása sem közvetlenül a termelő folyamat eredménye, mert a munkaeszközök előállításához is

más eszközökre van szükség. Minél tökéletesebb a termelés folyamata, annál hosszabb a munkaeszközök előállításának az a sorozata, amely végül annak a munkaeszköznek az előállításához vezet, amellyel az ember közvetlenül azon gazdasági jószág előállítását eszközli, amely valamely emberi szükséglet közvetlen kielégítésére alkalmas. A gazdasági élet fejlődését éppen a minél több és minél tökéletesebb munkaeszközök alkalmazása jellemzi.

Korunk technikai fejlettsége éppen a munkaeszközök terén mutatkozik. A munkaeszköz fogalmát azonban nem szabad csupán olyan szűk keretek közé szorítani, amelyet csupán a gépek, vagy azok összeté-

telei töltenek ki. A közgazdaságtan sem értelmezi a munkaeszközöket ilyen szűken, hanem munkaeszköznek tekinti mindazokat a berendezéseket, amelyeket a termelés tökéletesítése céljából alkotunk, tehát nemcsak azokat a javakat, amelyekkel, mint műszerekkel az ember kéziügyességét és erejét pótolja, hanem azokat a munkatermékeket is, amelyek használatával a termelés tökéletesebbé tétele keresztülvihető.

Ezen berendezések fogalmi körébe tartoznak az ipari termelésnél a gyárépületek, a munkáslakások, a munkatelep egész berendezése,

a mezőgazdasági termelés terén a gazdasági épületek, a cselédházak, istállók, pajták, szárítók,

míg a forgalom terén a for-

galmat tökéletesítő és a szállítás céljára szolgáló berendezések, úgy mint az utak, a közlekedés eszközei, s tb.

Ha kellően értékelni kívánjuk, hogy az emberiség történetében milyen rendkívül fontos szerepet játszottak a munkaeszközök a múltban és jelenleg is, elég egyedül arra rámutatnunk, hogy a művelődéstörténet az ember kulturális fejlődésének különböző szakaszinál azt veszi alapul, hogy az ember a természet nyújtotta anyagok közül melyiket használta fel munkaeszközök készítésére. A fánál tökéletesebb munkaeszközt nyújtott a kő, s ennél ismét tökéletesebbet az érc, majd ennek fokozatosan különböző fajtái: a réz, a vas és az acél.

11.-

II.

A gépek és azok szerepe a termelésben.

Fentebb részletesen szóltunk a munkaeszközök közgazdasági fogalmáról, s kiemeltük, hogy közgazdaságtani szempontból munkaeszköznek mindazokat a berendezéseket tekintjük, amelyeket az ember a termelés tökéletesbitése céljából alkot. Kétségtelen azonban, hogy a munkaeszközök legjellegzetesebb fajai a gépek.

Azokat az eszközöket, amelyeket az ember munkája végzésénél segítségül használ műszereknek nevezzük. Az ember a különböző munkák elvégzésére alkalmas eszközöket akként állítja össze

egy szerkezetbe, hogy ennek segítségével folyamatosan, azaz megszakítás nélkül állithassa elő egy összetett termelő folyamat eredményeként jelentkező jószágot. Az ilyen összetett munkaeszközt köznapi nyelven gépnek nevezzük.

A közgazdaságtani irodalomban gyakran szereplő fogalom a munkagép, amely alatt olyan gépet értünk, amely a jószágok előállítására szükséges munkát pótolja. A munkagép mintegy az ember helyett dolgozik, pótolja annak fogyatékos kezűgyességét és erejét.

A munkagépek működtetéséhez azonban az szükséges, hogy azok mozgásban legyenek és a munka végzése alatt mozgásban maradjanak. Gondoljunk csak egy pillanatra

egy egyszerű munkagépre, a tengeri darálóra. Az általa elérendő munkateljesítményhez feltétlenül szükséges a daráló hajtása. A hajtóerőt kezdetben az emberi kéz szolgáltatta. Az ember azonban csak egy bizonyos fokig alkalmas a géphajtó testi munka végzésére, mert fizikai munkacereje véges. A tengeri darálónak emberi munkacerejével való hajtására az ember még képes, viszont egy cséplőgép működtetése az ember fizikai erejét már meghaladja. Nem tud állandóan akkora erőt kifejteni, amekkora a gép folyamatos mozgatásához szükséges.

Az ember ezért olyan munkacere után kutat, amely az övéénél nagyobb, s melyet gazdaságosabban tud kihasználni. Ilyet talál az állatok erejében és a terné-

nészet egyes jelenségeiben megnyilvánuló erőben, anilyenek a levegő mozgása, a víz esése, a gőz feszítő ereje, a gázok feszítő ereje, s tb.

Az ember a saját véges ereje helyett ezen erőket kezdi a fejlődés különböző szakaszaiban felhasználni, amely által saját munkacereje felszabadul és saját munkacerejével másutt kereshet foglalkozást mindaddig, míg helyette a gép dolgozik. Itt kezd szerepelni a mozgató erőt szolgáltató erőgép. A technikai fejlődés során az ember a természet erőit mind gazdaságosabban használja fel a munkagépek mozgatására. A gőznek, a villamosságnak és a robbanó gázoknak, mint hajtóerőnek alkalmazása mutatja az ezen irányban haladó fejlődés fokozatait.

A természet egyes jelenségeiben megnyilvánuló erőnek a munkagépek mozgatósára való felhasználása ugyancsak gépek útján történik. Az első tökéletesebb erőgép a gőzgép, amelynek megjelenése különösen az ipari termelés tekintetében új korszakot jelent. A gőzgép alkalmazásával igen sok emberi erő szabadul fel és nagy mozgató erejénél fogva olyan munkagépek szerkesztésére is mód kínálkozott, amelyeket a gőzgép előtt állandóan mozgásban tartani még nem tudtak volna. A mai gőzgépet Watt Jakab a glasgowi egyetemen műszerésze 1764-ben találta fel. Különösen az ipari termelés terén a termelés munkája a gép, részére jut. A gép szolgáltatja a hajtóerőt és erőátvitel útján ez

tartja mozgásban a munkagépet. Az emberi munkának a termelés olyanán a szerepe arra szorítkozik, hogy a gépet a termelésbe beállítsa, működtesse és működését ellenőrizze.

III.

A gép és a növekvő hozadékképesség.

A materiális tőkenagyarázat a tőke legjellemezőbb vonását abban látja, hogy a tőkének a termelésbe való bekapcsolásával a növekvő hozadékképesség érvényesül. Szabály az, hogy a munkaeszköz a mun-

ka eredményességét fokozza. Ez nemcsak abban az értelenben áll, hogy mennél nagyobb az alkalmazott munkaeszköz nyomatéka, annál nagyobb a termelésnek azon eredménye, amelyet ez a nyomaték létrehoz, mert a nyomaték kifejtette eredmény nem áll egyszerű szántani arányban a nyomaték alkalmazott erejével. A munkaeszköz hatványozottan növeli a termelés eredményét. Mennél nagyobb az alkalmazott munkaeszköz nyomatéka, annál nagyobb és pedig az alkalmazott munkaeszköz nyomatékának sokszorosával nagyobb lesz a termelés eredménye. A jelenség, amely így a termelés eredményének hatványozása képében előáll, hogy a munkaeszközök alkalmaztatnak a termelésnél, egy fontos közgazdaságtani törvényt példáz, amit a növekvő hozadékképesség tör-

vényének nevezünk.

A közönséges metrialis tőke-elmélet szerint a tőke megjelenésének egyik legjellegzetesebb alakja a gép.

Amennyiben tehát a termelésnél tőke, illetve annak egyik megjelenési formája a gép nyer alkalmazást, ugy ez esetben is a növekvő hozadékképesség törvényének kell érvényesülnie.

Ez a törvény azonban korlátlanul a termelésnél nem érvényesül. A gazdasági törvények uralmának természetes határai vannak. Minden foglalkozásnál, a munka minden módjánál van a termelő folyamatok tökéletesbülésének egy pontja, amelyen túl az alkalmazott munkaeszközök, gépek fokozott hozadékképessége megszűnik. A gép

hatóereje sem feszíthető egy bizonyos határon túl. E határon túl a gép sem dolgozza fel a hajtóanyagot gazdaságosan, hanem egy bizonyos ponton túl feszítve a gép munkáját a gép erejének kifejtésénél is bekövetkezik a hatásfok folytonos további csökkenése.

A növekvő hozadékképesség már csak ezért sem érvényesül korlátlanul a gépeknél, mert a gép is a természet törvényeinek uralma alatt áll akkor, amikor dolgozik. A gép is érzi a természet végeségeinek hatásai, ehhez is hordani kell a hajtóanyagot, ehhez is emberi kiszolgálás kell és a gép sem teljesíthet szolgálatot a viszonylagos technikai tökéletesség határain túlmenőleg. A gépet tökének tekinteni éppen ezért nem lehet, csak megfelelő alkal-

mazás esetén tud a gép tőketulajdonságokat érvényesíteni. Ahhoz, hogy a tőkénél és a géptermelésnél a növekvő hozadékképességről beszélhessünk nem szükséges, hogy a gépnél a végtelenig fokozzuk a növekvő hozadékképességet, amely a gyakorlatban különben is és fentebb előadottak szerint lehetetlen, hiszen a gép is működése közben a természeti törvények uralma alatt áll.

IV.

A géptermelés hatásai.

A géptermelés hatása két irányban érvényesül, még pedig a termelés terén

és társadalmi téren.

A termelés terén a technikai elvnek, tehát a gépek alkalmazásának nagyobb mérvű alkalmazása a termelés eredményességét fokozza. A gép a termelés eredményét hatványozza. A gépi termelés lehetővé teszi a nagyobb fokú munkamegosztást, s ennek folytán jobbat, többet és olcsóbban lehet termelni, mint a nélkül. A géppel előállított termék tökéletesebb, mint a kézzel gyártott és pedig annál tökéletesebb, minél tökéletesebb maga a gép, illetve azon gépek sorozata, amelyek munkája alapján állott elő a termelvény.

A gépi termelés által elért nagyobb eredményességnek a termelés normalizálása és a típusok szerinti termelés

lés az oka.

A gépi termelés normalizáltsága alatt értjük a gépi termelés előfeltételeinek egységesítését,

míg a típusok szerinti termelés alatt a gépi termelés útján nyert termékek egyformaságát, ami különösen a sorozatos gyártásnál mutatkozik.

A típus termelés a gépi termelés sajátosságának folyománya. Ugyan az a gép, ugyan abban a beállítottságban csak azonos termékek előállítására alkalmas, s minthogy a vállalkozó a gépnek a termelés folyamatában való beállításával épen azt célozza, hogy annak segítségével minél nagyobb számú termelvényt állítson elő, mert a gép beszerzésével és üzemeltetésével járó költségek minél rövidebb idő alatt csak

így térülhetnek vissza , ezért a vállalkozó a gépi termelés útján ugyanazon típus szerinti sorozat gyártásra törekszik.

A gépi termelés eredményességének azonban határa van. Határt szab ennek a technikai fejlődésnek a fizika lehetőségei. Határt szab viszont ennek a fejlődésnek a magántulajdoni rendben a fogyasztók vásárló erejének nagysága. Ez utóbbi, még a fizikai lehetetlenségnél is korábban jelentkező akadály. Bármilyen technikai tökéletesség is csak úgy érvényesülhet a gyakorlatban, ha a technikai fejlettség legmagasabb fokának megfelelő terméket a fogyasztó meg is tudja vásárolni. Ennek a körülménynek különösen azért van igen nagy közgazdasági jelentősége, mert a technikai fejlődéssel szükségképen

nem jár együtt a fogyasztók vásárlóképességének növekedése. Nem hagyható figyelmen kívül, az sem, hogy a termelés olcsóbbodása csak egy bizonyos fokig érvényesül a technikai fejlődéssel kapcsolatban. A technikailag tökéletesebb, de a fogyasztók vásárló erejéhez képest túl drága termék előállításából és piacra hozatalából sem a termelőnek, sem a fogyasztónak haszna nincsen, így annak előállításával a termelő fel fog hagyni.

A géptermelés fokozatos bevezetése és nagyobb mérvű alkalmazásának a társadalmi szempontból éreztetett hatása első sorban abban mutatkozik, hogy a géptermelés következtében igen sok testi munka válik fölöslegessé. A gép alkalmazása ugya-

nis a termelés tökéletesbülése folytán a szükségletek mind tökéletesebb kielégítését biztosíthatná kevesebb emberi munkaerő foglalkoztatása mellett. A gépi termelés azonban a vagyoni viszonyokat éppen a gép alkalmazása folytán úgy alakítja, hogy a gépi termelés útján megvalósítható azon nagy előny, - miszerint a gépek alkalmazása folytán előállott termelés tökéletesbülésén keresztül az emberi szükségletek is tökéletesebb kielégítést nyernek, - a társadalom egy nagy osztályánál kevésbé érezteti áldásos hatását.

Ennek a problémának a megoldását másként kísérli meg a szocializmus és másként a magátulajdon alapján álló közgazdaságtan.

A szociáalisták közül különösen Marx állította úgy be a gépet, mint a munkás erősebb vetélytársát, amelyet a munkásság csak a társadalmi rend megváltoztatásával győzhet le.

Ezzel szemben a magántulajdon rendszere alapján álló közgazdaságtan arra mutat rá, hogy a gép alkalmazása a termelési költségekre csökkentő hatással van. A munkások elbocsátása következtében fizetőerő szabadul fel a vállalkozóknál, annak folytán pedig, hogy a gépi termelés következtében a termékek olcsóbbak lesznek, ugyancsak fizetőerő szabadul fel a fogyasztók oldalán. A vállalkozónál jelentkező felszabadult fizetőerő tőkésítettik, vagyis ismét termelésre fordítódik, aminek az a következménye, hogy a munkások ismét részt

vesznek az új termelési folyamatban. Míg a fogyasztók oldalán jelentkező fizető erő felszabadulása azt eredményezi, hogy az újabb termelési folyamatok által előállított termékekre is akad vásárló.

A gépek alkalmazásával tehát mind a vállalkozó, mind a fogyasztó oldalán csupán eltolódás áll be és a munkások a régi foglalkozásban, ahol a gépek működtetése folytan feleslegessé váltak, más új foglalkozásba mennek át, amelyeket a technika fejlődése teremtett meg. Ezt nevezzük a kiegyenlítő, kompenzáló elméletnek.

Ennek az elméletnek helytálló voltát támasztják alá azon tények is, hogy a technika fejlődése a gépek alkalmazását legnagyobb részt a közlekedés terén

honosította meg. Ezen a téren pedig a gépek nem az emberi munkacserét helyettesítették hanem ellenkezőleg sok új emberi munkacserének adott munkaalkalmat, érvényesülésre teret. Gondoljunk csak arra, hogy a gőzvasut feltalálásával és a gőzgépnek a közlekedés szolgálatába való állításával lényegében az addig a közúti forgalmat lebonyolító postakocsisok szorultak ki ebből a munkakörből, viszont a gőzgép feltalálása és a gyakorlati életbe való beállítása, a vaspályák, pályaudvarok felépítése, a mozdonyok és vasuti kocsik gyártása, azok állandó karban tartása, javítása, a forgalom irányítása és szabályozása, stb. terén az újabb munkaalkalmak özönét nyújtotta.

A gépet különben a szo-

ciálizmus sem tekinti a munkás ellenségének. Ennek bizonyítéka Oroszország jelenlegi termelői politikája, amely a technika vívmányait a legnagyobb mértékben alkalmazza a tömegtermelés fokozása érdekében.

A gépnek és az emberi munkának a küzdelmében a gép leginkább a nem tanult munkát teszi feleslegessé, míg a tanult munka a gépi termelés mellett is, sőt éppen annak hatására, jelentőségében nagy mértékben emelkedett. Amely körülmény pedig a munkabérek emelkedésénél játszik szerepet, így a munkásság szempontjából előnyösként mutatkozik.

A gépi termelés nagy arányu elterjedésének különösen a gazdasági vál-

ságok idején érezhető az emberi munkaerővel szemben gyakorolt hatása. Sokan vannak, akik a gazdasági válság okát a gépek szaporodásában és abban keresik, hogy ennek folytán sok emberi munka válik fölöslegessé.

Amerikában 1919. ban kerek-számban 25 millió munkásra volt szükség, míg 1928. évben csak 23 millió munkást foglalkoztatott az amerikai ipari termelés. Kilenc év alatt, annak ellenére, hogy 1928-ban az amerikai termelés a csúcsponthoz közeledett, hozzávetőleg 2 millió ember vált az új gépek bevezetése következtében tartásan munkanélkülivé. Ezek az adatok nem foglalják magukban a munkanélküliek azon

részét, akik a fogyasztó piac gyengülése következtében nem jutottak munkához.

Az amerikai közlekedési iparban az önműködő elektropneumatikus váltóberendezések miatt 1923-1928.ig 150.000 vasutas vált feleslegessé. A new-jorki földalatti vasutak személyzete azelőtt vonatonként 11 emberből állott, az új automaták alkalmazása után most már két ember kíséri a vonatokat. Ugyancsak a földalatti vasut perron személyzete 1500 emberről 470 emberre csökkent, mivel közben automatikus jegykiadó pénztárakat állítottak fel. Ezek az ekként kenyerüket vesztett munkások nem tudnak elhelyezkedni, mert azok az új gyárak, melyek az automatákat gyártják a munkásoknak legfeljebb csak 7 %-át tudják csak alkalmazni.

Ugyanezen statisztikai adat-szolgáltatásból származó közlés szerint egy vasutttársaságnak olyan tolató berendezése van, amely egy év alatt egymillió teherszállítást kezelhet. A rendező pályaudvar tornyában egyetlen szakképzett munkás végzi a rendezőtolatás egész munkáját, amely ugyan-ezen pályaudvaron az előtt 400 embert foglalkoztatott. Az üvegiparban 18 ember munkáját végzi el az üvegfűjőgép. Az amerikai mezőgazdaságban 10.000 hold föld felszántását ma 10 traktor 10 fő kezelőszeméllyel végzi el, amelyhez eddig 500 emberre volt szükség. Az ipar a mezőgazdaságban felszabadult munkásokat csak kis számban szívja fel és azok az iparágak, amelyek új gépeket gyártanak, a modern szerszám-

gépek miatt kevesebb munkást foglalkoztatnak, semhogy ezáltal a munkanélküliség enyhülne. A munkanélküli tömegek ezért hivatásuktól sokszor teljesen messzefekvő foglalkozási ágakban keresnek sokszor megélhetési lehetőséget. Amerikában ezeket a foglalkozási ágakat "ítatóspapír foglalkozásoknak" nevezik. Ilyenek pl. az alkoholcsempészet, amelyben körülbelül félmillió ember helyezkedett el, továbbá az alkalmi énekesek és zenészek csoportja, amely ugyancsak körülbelül félmillió embert foglalkoztat.

A fentebb közölt statisztikai adatok helytálló voltáról biztos meggyőződést szerezni nem lehet. Ezek az adatok inkább abból a szempontból érdemelnek figyelmet, hogy tendenciózus beállítás mellett

ezen adatok mily könnyen alkalmasak arra, hogy a gép, mint a munkás érdekeivel teljesen ellentétes tényező állittassék be.

Holott a fenti adatok alaposabb vizsgálata alapján nem minden tekintetben kell erre a következtetésre jutnunk.

A vasuti forgalom mind nagyobb mérvű mechanizálása a forgalom nagyobbodása nélkül nehezen képzelhető el. A nagyobbodó forgalom mellett pedig a vasuti üzemnek a nem mechanizált munkahelyeken is több emberi munkaerőre van szüksége. A forgalom növekedése, mely a pálya és kocsi szolgálat mechanizálását vonja maga után, nem is állhatna be a gazdasági élet egészséges fejlődése nélkül, ami a nagyobb mérvű és főleg állandó jellegű munkátlanyságot valószínűtlenné tesz.

Az sem valószínű, hogy a szerszámgépek fejlődése miatt az új termelőágakban nem jelentkezne jelentős számú újabb munkaalcalon.

Az amerikai ipar utolsó 20 esztendejében igen jelentős szerepet játszik a gépkocsi gyártás. Már pedig az automobil ipar fejlődésével rendkívül sok munkáskéz talált eddig nem sejtett munkaalcalnat, de mindenesetre sokkal több, mint amennyien a kocsigyártó ipar kiesése folytán munkalehetőségüket itt elvesztették. Azon kívül a gépkocsinak a gyakorlati életben való rendkívül elterjedtségénél fogva sokkal több gépkocsivezetőre van szükség, mint amennyi kocsisra volt szükség korábban a fejletlenebb közlekedési viszonyok között.

A fentebb ismertetett statisztikai adatoknak a mezőgazdasági termelés területén az emberi munkára vonatkozó hátrányos befolyása már inkább helytálló. Azonban a mezőgazdasági viszonylatban is a bajt nem annyira a gép fokozottabb alkalmazása, mint inkább a külterjes szentermelés kiterjesztése okozza. A gép és az ember viszonyában ezen a területen inkább úgy áll a helyzet, hogy ahol a traktor gazdálkodás oly nagyban folyik, így a fenti példában említett 10.000 holdon, nemhogy az eddig foglalkoztatott 500 munkás vált dologtalanná, hanem a fenti munkás létszámon felül még további 10 munkás kapott olyan új munka alkalmat, amely ez előtt ismeretlen volt.

Tény az, hogy minél rohamo-

sabban alkalmazzák a gépeket, minél nagyobb tömegben történik egyszerre az emberi munka pótlása a gépek munkájával, annál könnyebben állhat be ennek folytán is, legalább is átmenetileg a munkanélküliség, mert az a kiegyenlítő folyamat, amely a közgazdasági életben a gépek szaporítása folytán a munkapiacra jelentkezik, ha nem is következik be azonnal, de később mégis beáll.

Az 1934. évben végzett angol statisztikai adatok szerint Angliában a munkátlanság a kőszénbányákban volt a legnagyobb, bár köztudomású, hogy ebben a foglalkozási ágon a gép az utolsó 10 esztendő alatt csak igen kis mértékben tette az emberi munkát fölöslegessé.

Ezzel szemben ugyancsak Angliában azok az iparágak, amelyek ugyanebben az időben technikai szempontból rendkívül erősen fejlődtek épen az ellenkező eredményt mutatják. Így pl. a motorok előállításánál, ahol pedig egy év sem múlt el, hogy jelentős technikai újítást ne hoztak volna be, 1934. évben 43. %-al több munkást foglalkoztattak, mint 1928. évben,

vagy pl. a nagy mértékben mechanizált kábelipar 89. %-al több munkásnak adott 1934. évben kenyeret, mint ugyanezen iparág 1928. esztendőben.

Ezek a számok világosan mutatják, hogy a világválság eredményezte munkanélküliségért nem a gép felelős.

V.

A technokrácia.

A gép és az ember viszonyával a közgazdaságtannak és gazdaságpolitikának egy külön tudományágaként jelentkező ugyanevezett **t e c h n o k r á c i a** foglalkozik.

Ez a felig tudományos irányzat 1933 évben beszéltetett nagáról szélesebb körben először. Th.B. Veblen / 1857-1929/ amerikai közgazda sokat tett abban az irányban, hogy az a meggyőződés alakult ki a közgazdaságtan tudományos művelői, valamint a gyakorlati közgazdák körében, miszerint a rendet a gazdasági életben

csak a technika uralma biztosíthatja. Álláspontja szerint az ember és a gép küzdelmében a gép úgy is legyűri az embert, a győztesként a gép kerül ki. Minthogy pedig a gépek feletti uralmat a technikai elvek ismereteivel rendelkezők bírják, ezért a társadalom felett való uralmat is a technikai képezettséggel rendelkezők, így első sorban a mérnökök vegyék át. A technokrácia hirdetőinek álláspontja szerint, a technikusok vezetése mellett a termelés, amely a gép erejét gazdaságosan és teljesen kihasználhatja, tökéletes boldogságot és sokkal nagyobb fogyasztási lehetőséget fog a társadalom részére biztosítani.

A technokraták, saját elgon-

dolásuk szerint kitűnő pénzügypolitikával is tudnák a világot boldogítani.

Természetesen ennek az elméleti elgondolásnak is voltak szélsőséges elgondolást hirdető képviselői, , akik közül a leghangosabb Howard Scott volt.

A mérsékeltabb irányt követő technokraták közül említést érdemel F.L. Ackermann, W. Rautenstrauch, B. Jones és L. Henderson., akik már a technokrata nevet is megtagadták.

A technokracia elméletének álláspontunk szerint a kiindulási alapja helytelen, így a következtetés is téves, amelyhez az elmélet útján eljut. Nevezetesen abból indul ki az elmélet, hogy az ember és a gép harcában a gép kerül ki győztesen.

Holott a legszellemesebben megkonstruált gép önmagában csak holt anyag, a gondolkodó és a praktikusra törekvő emberi leleményesség és szakismeret produktuma, s mint anyag a szellemmel szemben győztesként el nem képzelhető.

viszont a társadalmi együttélés nem csupán az ember és a gép harcából tevődik ki, hanem a társadalmi együttélésnek ép úgy alkotó eleme a közgazdasági, a politikai, az egészségügyi, a jogi, erkölcsi, művészeti, stb. terület, amelyeknek helyes irányban való vezetéséhez az illető területhez nélkülözhetetlenül szükséges szakismeret szükséges, melyekkel a csupán technikai felkészültséggel rendelkező személyek nem bírhatnak.

...---...

DEBRECENI EGYETEMI KÖNYVTÁR
246167 gyarapodási naplószám